RETTENS DOM (Anden Udvidede Afdeling)
14. januar 2004 *

I sag T-109/01,

Fleuren Compost BV, Middelharnis (Nederlandene), ved advocaat J. Stuyck,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V. di Bucci og H. van Vliet, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 2001/521/EF af 13. december 2000 om Kongeriget Nederlandenes støtteordning til fordel for seks gødningsforarbejdningsanlæg (EFT 2001 L 189, s. 13),

* Processprog: nederlandsk.

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Anden Udvidede Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, N.J. Forwood, og dommerne J. Pirrung, P. Mengozzi, A.W.H. Meij og M. Vilaras,

justitssekretær: fuldmægtig J. Plingers,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. juni 2003,

har

Dom

Retsforskrifter

1 Artikel 87, stk. 1, EF har følgende ordlyd:

»Bortset fra de i denne traktat hjemlede undtagelser er statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne.«

2 I henhold til artikel 87, stk. 3, litra c), EF kan støtte til fremme af udviklingen af visse erhvervsgrene eller økonomiske regioner betragtes som forenelige med fællesmarkedet, når den ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse.

3 Kommissionens meddelelse om Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til små og mellemstore virksomheder (SMV) (EFT 1996 C 213, s. 4, herefter »rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV«) bestemmer i punkt 4.2.1, at Kommissionen i henhold til undtagelsen i artikel 87, stk. 3, litra c), EF kan tillade, at der ydes støtte til SMV, som er beliggende uden for områder, der er berettigede til national regionalstøtte, når intensiteten i bruttosubventionsækvivalent i forhold til disse udgifter ikke overstiger:

— 15% for små virksomheder

— 7,5% for »mellemstore virksomheder«.

4 I henhold til punkt 3.2 i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV kræves, for at en virksomhed betragtes som SMV i rammebestemmelsernes forstand, navnlig:

— en årlig omsætning på ikke over 40 mio. EUR eller en årlig samlet balance på ikke over 27 mio. EUR

— at virksomheden opfylder kriteriet om uafhængighed, dvs. at der ikke er en enkelt virksomhed eller flere virksomheder i fællesskab, der ikke opfylder definitionerne på en »mellemstor virksomhed« eller en lille virksomhed, alt efter tilfældet, som besidder 25% eller derover af kapitalen eller stemmerettighederne.

5 Kommissionen har endvidere i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV i punkt 4.1 under overskriften »Generelle principper« anført, at for at kunne falde ind under undtagelsen i artikel 87, stk. 3, litra c), EF »skal en statsstøtte [...] have karakter af et incitament: Den må under ingen omstændigheder kun føre til en vedvarende eller periodisk reduktion af de omkostninger, som virksomheden normalt skal afholde, samtidig med at status quo opretholdes, således som det er tilfældet med driftsstøtte, og den skal være nødvendig for at nå målsætninger, som ikke kan nås ved hjælp af markedskræfterne alene«. Kommissionen har præciseret, at »[d]isse målsætninger skal være af fællesskabsinteresse« og at »støtten [skal] stå i forhold til de handicap, der skal overvindes for at opnå de socioøkonomiske fordele, der er ønsket ud fra et fællesskabssynspunkt. Disse positive virkninger skal være mere tungtvejende end støttens negative indvirkning på konkurrencen og samhandelen«.

6 Kommissionens meddelelse om fællesskabsrammebestemmelser for statsstøtte til miljøbeskyttelse (EFT 1994 C 72, s. 3, herefter »rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse«) fastsætter de betingelser, der skal være opfyldt, for at statsstøtte til miljøbeskyttelse falder ind under en af undtagelserne i artikel 87 EF.

7 I henhold til punkt 3.2.3 A i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse kan støtte til miljøinvesteringer i forbindelse med opfyldelsen af nye lovfæstede standarder elle andre nye retligt forpligtende standarder, hvis opfyldelse kræver tilpasning af anlæg og udstyr, godkendes for indtil 15% af de støtteberettigede bruttoomkostninger. Støtte kan kun ydes for en begrænset

periode og kun til anlæg, der på tidspunktet for de nye standarders eller forpligtelsers ikrafttræden har været i drift i mindst to år.

8 I henhold til punkt 3.2.3 B i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse kan støtte til miljøinvesteringer, der gør det muligt at opnå betydeligt højere grader af niveaubeskyttelse end de fastsatte retligt forpligtende miljøstandarder, kun godkendes for indtil 30% brutto af de støtteberettigede omkostninger.

Sagens faktiske omstændigheder

9 Ved beslutning af 6. juli 1989 (herefter »godkendelsesbeslutningen«) godkendte Kommissionen den nederlandske støtteordning »Bijdrageregeling Proefprojecten Mestverwerking« (støtteordning til fordel for pilotprojekter inden for gødningsforarbejdningsområdet, herefter »BPM-ordningen«) for perioden 1989-1990. Ved beslutning C 17/90 (ex N 88/90) af 14. december 1990 (EFT 1991 C 82, s. 3, herefter »beslutningen om forlængelse«) godkendte Kommissionen en forlængelse af ordningen for perioden 1990-1994 i henhold til undtagelsen i EF-traktatens artikel 92, stk. 3, litra c) [efter ændring nu artikel 87, stk. 3, litra c) EF]. De nederlandske myndigheder fik således tilladelse til »før 1995« at yde investeringsstøtte til 35% af de støtteberettigede udgifter for ca. 20 store gødningsforarbejdningsanlæg.

10 Sagsøgeren producerer frisk kompost bestemt til svampedyrkning ved bearbejdning af gødning bestående af en blanding af hestegødning, hønsegødning, gips og halm.

11 Sagsøgeren indgav den 1. december 1994 en ansøgning til de nederlandske myndigheder med henblik på at opnå støtte inden for BPM-ordningen til lagre og forarbejdningsanlæg i et lukket gødningsmiljø.

12 Ved skrivelse af 5. december 1994 bekræftede myndighederne modtagelsen af ansøgningen med følgende formulering:

»Jeg har modtaget Deres ansøgning om støtte [inden for BMP-ordningen] den 1. december 1994.

Deres ansøgning vil blive behandlet.

[...]«

13 Da Kommissionen gennem forskellige klager blev gjort opmærksom på tilfælde af støtte til gødningsforarbejdende projekter i Nederlandene efter den periode, der var omfattet af beslutningen om forlængelse, tog den kontakt til de nederlandske myndigheder herom. Som svar på en skrivelse fra de nederlandske myndigheder af 7. august 1995, fremsendte Kommissionen navnlig en skrivelse af 21. august 1995 med følgende ordlyd:

»[Kommissionen] har noteret sig, at der ikke er blevet ydet støtte efter den 31. december 1994 inden for [BPM-ordningen], men at fem ansøgninger stadig er under behandling.

Da Kommissionen alene har godkendt ordningen for perioden 1990-1994, er De forpligtet til i henhold til EF-traktatens artikel [88], stk. 3, at underrette Kommissionen inden for den fastsatte frist om enhver anvendelse af ordningen efter 31. december 1994. De anmodes om at bekræfte over for Kommissionen inden for en måned fra modtagelsen af denne skrivelse, at denne meddelelsespligt vil blive overholdt.

Kommissionen er endvidere blevet gjort opmærksom på, at visse projekter, som har fået tildelt støtte før den 31. december 1994, ikke kan gennemføres før senest den 31. december 1997. Denne støtte er omfattet af Kommissionens godkendelse.«

14 Ved skrivelse af 21. december 1995 meddelte de nederlandske myndigheder sagsøgeren, at selskabet var blevet tildelt et støttebeløb på 1 073 925 NLG, svarende til 4,5% af det beløb, der kunne støttes, i overensstemmelse med selskabets ansøgning og i henhold til bestemmelserne for BPM-ordningen. Kommissionen blev ikke underrettet om tildelingen af denne støtte.

15 Sagsøgeren blev ved skrivelse af 23. april 1996 informeret om, at det første acontobeløb var til rådighed. Med skrivelse af 11. september 1997 fremlagde sagsøgeren det endelige regnskab. Ved skrivelse af 3. oktober 1997 blev den endelige støtte tildelt sagsøgeren.

16 Da Kommissionen havde modtaget en ny klage vedrørende støtte tildelt selskabet Industriële Mestverwerkingsnetwerk Noord-Limburg i december 1997, anmodede den ved skrivelse af 22. januar 1998 og to påmindelser af 15. april og 29. juli 1998 om yderligere oplysninger fra de nederlandske myndigheder.

17 Ved skrivelse af 6. august 1998 fremsendte de nederlandske myndigheder en liste til Kommissionen over projekter, der havde fået tildelt støtte på tidspunkter, som have forekommet den at tilsidesætte beslutningen om forlængelse. Den støtte, der var blevet tildelt sagsøgeren, var anført på denne liste.

18 Kommissionen pålagde ved skrivelse af 15. juli 1999 baseret på artikel 10, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af artikel [88] EF (EFT L 83, s. 1) de nederlandske myndigheder inden 20 hverdage at indsende alle nødvendige oplysninger for Kommissionens undersøgelse af, om den pågældende støtte henhørte under BPM-ordningen, således som den var blevet godkendt af Kommissionen, og at oplyse, om der var udbetalt anden form for støtte til sådanne projekter.

19 Ved skrivelser af 12. og 19. oktober 1999 fremsendte de nederlandske myndigheder en række oplysninger til Kommissionen uden dog at gå nærmere ind på alle de spørgsmål, Kommissionen havde stillet i sin anmodning om oplysninger.

20 Ved skrivelse af 17. maj 2000 meddelte Kommissionen Nederlandene, at den havde besluttet at indlede den formelle undersøgelsesprocedure efter artikel 88, stk. 2, EF vedrørende de seks projekter, som havde modtaget støtte efter den periode, som var omfattet af beslutningen om forlængelse (herefter »beslutningen om at indlede proceduren«).

21 Denne beslutning blev offentliggjort den 23. september 2000 (EFT C 272, s. 22) i overensstemmelse med artikel 26, stk. 2, i forordning nr. 659/1999, hvorved de berørte parter ligeledes blev opfordret til at fremsætte bemærkninger til den omhandlede støtte inden for en måned fra offentliggørelsen (herefter »opfordringen til at fremsætte bemærkninger«)

22 Kommissionen har ikke modtaget bemærkninger fra sagsøgeren eller nogen af de andre berørte parter.

23 Kommissionen vedtog den 13. december 2000 beslutning 2001/521/EF om Kongeriget Nederlandenes støtteordning til fordel for seks gødningsforarbejdningsanlæg (herefter »den anfægtede beslutning«). Beslutningen, som blev meddelt Nederlandene under nummer K(2000) 4070, blev offentliggjort den 11. juli 2001 (EFT 2001 L 189, s. 13).

24 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 er »[d]en af Nederlandene gennemførte støtteforanstaltning til fordel for gødningsforarbejdningsfabrikkerne Ferm-o-Feed BV, Fleuren Compost BV, Vloet Oploo BV, Smith Markelo, Arev Venhorst og Memon KPI til en sum af 2 501 089 EUR [...] uforenelig med det fælles marked«.

25 Ifølge den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 »[træffer] Nederlandene alle nødvendige foranstaltninger til at kræve den i artikel 1 omhandlede og ulovligt udbetalte støtte tilbage fra støttemodtagerne«.

26 Sagsøgeren blev underrettet om den anfægtede beslutning ved skrivelse fra de nederlandske myndigheder af 9. marts 2001, som selskabet har anført at have modtaget den eller omkring den 12. marts 2001.

Retsforhandlinger og parternes påstande

27 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 18. maj 2001 har sagsøgeren anlagt nærværende sag, hvori selskabet har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, i det mindste for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

28 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

29 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Anden Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og har som led i foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse, jf. Rettens procesreglements artikel 64, anmodet Kommissionen om at fremlægge visse dokumenter. Kommissionen har efterkommet anmodningen inden for den fastsatte frist.

30 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Retten under retsmødet den 17. juni 2003.

Retlige bemærkninger

31 Til støtte for sin annullationspåstand har sagsøgeren gjort syv anbringende gældende, vedrørende for det første en tilsidesættelse af artikel 87, stk. 1, EF og et åbenbart urigtigt skøn, for det andet en tilsidesættelse af artikel 88 EF og af retssikkerhedsprincippet, for det tredje tilsidesættelse af beslutningen om forlængelse, for det fjerde tilsidesættelse af artikel 87, stk. 3, litra c), EF og et åbenbart urigtigt skøn, for det femte tilsidesættelse af begrundelsespligten, for det sjette tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og for det syvende tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

Det første anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 87, stk. 1, EF og et åbenbart urigtigt skøn

Den anfægtede beslutning

32 Kommissionen har i betragtning 21-24 i den anfægtede beslutning anført følgende:

»(21) Investeringsstøtten, der blev tildelt af den nederlandske regering, var beregnet på at muliggøre og fremme investeringer i gødningsanlæg, og begunstigede således de pågældende virksomheder. Efter forarbejdning vil

den animalske gødning navnlig blive sendt på markedet i form af tørret gødning i pilleform. Gødningsforarbejdningsfabrikkerne konkurrerer med andre producenter af organiske og kemiske gødningsstoffer. Ved at styrke deres finansielle stilling truer det kontante incitament med at fordreje konkurrencen på EU's indre marked, idet staldgødning anvendt som gødningsstof konkurrerer med andre organiske gødningsstoffer.

(22) Ifølge en undersøgelse af afsætningsmulighederne for bearbejdet animalsk gødning fra Nederlandene, der i 1990 blev foretaget for det pågældende nederlandske ministerium, er der ikke alene konkurrence for animalsk og vegetabilsk gødning på lokalt niveau, men også på de franske, spanske, portugisiske, italienske og græske markeder. I perioden 1988-1990 udgjorde den nederlandske andel af den samlede handel inden for Fællesskabet af disse produkter 44 til 60%. Den nederlandske eksport af bearbejdet animalsk gødning til andre medlemsstater forventes at stige, navnlig på grund af de omtalte projekter.

(23) Trods pålægget om at indsende oplysninger har de nederlandske myndigheder ikke givet de nødvendige oplysninger med hensyn til markedssituationen for hver enkelt virksomhed. Disse kunne have gjort det muligt at foretage en vurdering af de enkelte virksomheders indvirkning på markederne for gødningsforarbejdning og gødningsstoffer. Derfor baserede Kommissionen sig på dataene for hele markedet, som angivet ovenfor.

(24) Som følge heraf kan støtten påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne ugunstigt, hvorfor den udgør statsstøtte som omhandlet i EF-traktatens artikel 87, stk. 1.«

Parternes argumenter

33 Sagsøgeren har for det første anført, at den anfægtede støtte ikke har medvirket til at forhøje selskabets produktionskapacitet, men at støtten alene har til formål og til følge at gøre det muligt for selskabet at indrette anlæggene miljømæssigt forsvarligt.

34 Sagsøgeren har for det andet anført, at den anfægtede støtte ikke påvirker samhandelen mellem medlemsstater.

35 Den forpligtelse, som sagsøgeren er pålagt af de nederlandske myndigheder, til at producere gødning i lukkede anlæg for at undgå lugtgener, medfører en prisforhøjelse på produktet, som gør eksport svær, endsige umulig. I replikken har sagsøgeren præciseret, at selskabet eksporterer knap 2% af den producerede kompost og udelukkende til Belgien. Selskabet har ligeledes anført, at de høje omkostninger ved transport af kompost og risikoen for, at komposten kommer i gæring under transporten, gør transport på afstande over 200 km økonomisk uinteressant.

36 Sagsøgeren har for det tredje gjort gældende, at den anfægtede støtte hverken fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencen på det fælles marked.

37 Sagsøgeren har i denne forbindelse anført, at ved dets særlige art og specifikke bestemmelse, nemlig svampedyrkning, er de produkter, som sagsøgeren producerer, ikke i konkurrence med organisk eller kemisk gødning. I replikken har sagsøgeren endvidere bestridt relevansen af den analyse, der er anført i betragtning 22 til den anfægtede beslutning. Analysen vedrører således kun animalsk gødning, som efter sagsøgerens opfattelse ikke er egnet til svampedyrkning.

38 Sideløbende med disse tre argumenter har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen, før den traf en beslutning, der gik sagsøgeren imod, burde have forlangt, at de nederlandske myndigheder fremsendte de oplysninger, som ville have sat Kommissionen i stand til at vurdere den faktiske betydning af den anfægtede støtte for samhandelen mellem medlemsstaterne, og i tilfælde af myndighedernes afvisning heraf, have anmodet om disse oplysninger fra sagsøgeren. I denne sammenhæng har sagsøgeren anført, at man ikke kan bebrejde selskabet, at det ikke har bemærket og af den grund heller ikke har reageret på opfordringen til at fremsætte bemærkninger. Efter sagsøgerens opfattelse kunne selskabet med rette gå ud fra, at Nederlandene traf de nødvendige foranstaltninger og fremsatte passende bemærkninger. Selskabet har ligeledes anført, at den medlemsstat, der yder støtte, er forpligtet til at oplyse støttemodtagerne om disse foranstaltninger. Selskabet har i denne forbindelse anført, at Kommissionen i skrivelsen om procedurens indledning havde anmodet de nederlandske myndigheder om straks at underrette de potentielle støttemodtagere med en kopi af skrivelsen.

39 Kommissionen har bestridt disse argumenter i det hele og har navnlig henvist til betragtning 21-24 til den anfægtede beslutning.

Rettens bemærkninger

40 Hvad for det første angår sagsøgerens argument om, at Kommissionen ikke vedholdende har forlangt at få oplysninger (jf. præmis 38 ovenfor), bemærkes, at Kommissionen under den undersøgelsesfase, der er omhandlet i artikel 88, stk. 2, EF, skal sætte de berørte parter i stand til at fremsætte deres bemærkninger.

41 Domstolen har med hensyn til anvendelsen af denne bestemmelse fastslået, at offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* er et egnet middel til at gøre alle interesserede parter bekendt med, at der er indledt en procedure (Domstolens dom af 14.11.1984, sag 323/82, Intermills mod Kommissionen, Sml.

s. 3809, præmis 17, og af 24.9.2002, forenede sager C-74/00 P og C-75/00 P, Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, Sml. I, s. 7869, præmis 80). Denne meddelelse tilsigter at fremskaffe alle oplysninger fra de pågældende, som kan klarlægge forholdene for Kommissionen med henblik på, hvad denne videre skal foretage sig (Domstolens dom af 12.7.1973, sag 70/72, Kommissionen mod Tyskland, Sml. s. 813, præmis 19). En sådan fremgangsmåde sikrer, at de øvrige medlemsstater og de berørte erhvervskredse høres (Domstolens dom af 20.3.1984, sag 84/82, Tyskland mod Kommissionen, Sml. s. 1451, præmis 13).

42 Proceduren for kontrol af statsstøtte er imidlertid, når der henses til dens generelle opbygning, en procedure, der indledes mod den medlemsstat, der i henhold til sine fællesskabsforpligtelser er ansvarlig for ydelsen af støtte (Domstolens dom af 10.7.1986, sag 234/84, Belgien mod Kommissionen, »Meura-dommen«, Sml. s. 2263, præmis 29, og dommen i sagen Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 81).

43 I proceduren for kontrol med statsstøtte har andre interesserede parter end den berørte medlemsstat alene den rolle, der er anført i denne doms præmis 41, og de kan i den forbindelse ikke selv forlange en kontradiktorisk drøftelse med Kommissionen, svarende til den, der tilbydes den pågældende medlemsstat (Domstolens dom af 2.4.1998, sag C-367/95 P, Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, Sml. I, s. 1719, præmis 59, og dommen i sagen Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 82).

44 Der er ingen bestemmelser i proceduren for kontrol med statsstøtte, der giver støttemodtageren en særlig stilling blandt de berørte. I den forbindelse skal det præciseres, at proceduren for kontrol med statsstøtte ikke er en procedure, der indledes »mod« støttemodtageren eller støttemodtagerne, hvilket ville medføre, at denne eller disse sidstnævnte som sådan kunne påberåbe sig en så udstrakt ret som retten til kontradiktion (dommen i sagen Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 83).

45 Da beslutningen om at indlede proceduren i henhold til artikel 88, stk. 2, EF indeholder Kommissionens foreløbige tilstrækkelige gennemgang, der fremlægger grundene til, at den er i tvivl om, hvorvidt den pågældende støtte er forenelig med fællesmarkedet, påhviler det den berørte medlemsstat, og i givet fald støttemodtagerne, at fremkomme med oplysninger, der godtgør, at støtten er forenelig med fællesmarkedet, og eventuelt at henvise til særlige omstændigheder vedrørende tilbagebetaling af den allerede udbetalte støtte i de tilfælde, hvor Kommissionen har krævet tilbagebetaling (jf. analogt dommen i sagen Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 170).

46 Sagsøgeren har i nærværende sag ikke hævdet, at beslutningen om at indlede proceduren ikke var tilstrækkeligt begrundet til at sætte selskabet i stand til at udøve sine rettigheder. I øvrigt skal Retten bemærke, at de forhold, der gengives i betragtning 21-24 til den anfægtede beslutning, i realiteten allerede var anført i punkt 3.2 i beslutningen om at indlede proceduren.

47 Det må derfor fastslås, at når Kommissionen har foranlediget en offentliggørelse, som den i denne doms præmis 41 nævnte, dvs. når Kommissionen bl.a. har opfordret støttemodtageren til at fremsætte sine bemærkninger, hvilket blev fastslået i præmis 22 ovenfor, og den pågældende støttemodtager ikke har gjort brug af denne mulighed, har Kommissionen ikke tilsidesat nogen af støttemodtagerens rettigheder (dommen i sagen Falck og Acciairie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 84 og 169). Herved bemærkes ligeledes, at Kommissionen ikke kan holdes ansvarlig for den pågældende medlemsstats undladelse af at underrette støttemodtageren ved en kopi af skrivelsen om indledning af proceduren.

48 Selv om artikel 88, stk. 2, EF pålægger Kommissionen at indhente de interesserede parters bemærkninger, inden den træffer beslutning, forhindrer den ikke denne institution i at konkludere, at en støtte er uforenelig med fællesmarkedet i mangel

af sådanne bemærkninger (Domstolens dom af 19.9.2002, sag C-113/00, Spanien mod Kommissionen, Sml. I, s. 7601, præmis 39).

49 Kommissionen kan heller ikke med rette kritiseres for, at den ikke har taget eventuelle faktiske eller retlige forhold i betragtning, som kunne have været fremlagt for den under den administrative procedure, men som ikke er blevet det, da Kommissionen ikke er forpligtet til af egen drift at undersøge og forestille sig, hvilke forhold der kunne være blevet forelagt for den (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, nævnt ovenfor i præmis 43, præmis 60).

50 For så vidt som sagsøgeren til støtte for sit søgsmål har henvist til oplysninger, der ikke forelå på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning, eller som Kommissionen ikke er blevet gjort opmærksom på under den administrative procedure, skal det bemærkes, at under et annullationssøgsmål i medfør af artikel 230 EF skal lovligheden af den omhandlede fællesskabsretsakt bedømmes efter de faktiske og retlige omstændigheder på det tidspunkt, da retsakten blev udstedt (Domstolens dom af 7.2.1979, forenede sager 15/76 og 16/76, Frankrig mod Kommissionen, Sml. s. 321, præmis 7, og Rettens dom af 25.6.1998, forenede sager T-371/94 og T-394/94, British Airways m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2405, præmis 81).

51 I henhold til retspraksis skal retmæssigheden af en beslutning om støtte således vurderes i forhold til de oplysninger, som Kommissionen sad inde med på det tidspunkt, da den vedtog den (Meura-dommen, nævnt ovenfor i præmis 42, præmis 16, og dommen i sagen Falck og Acciairie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 168). En medlemsstat kan således ikke gøre omstændigheder gældende ved en sag for Fællesskabets retsinstanser, som ikke er blevet frembragt under den administrative procedure efter artikel 88 EF (jf. i samme retning Domstolens dom af 14.9.1994, forenede sager C-278/92 — C-280/92, Spanien mod Kommissionen, Sml. I, s. 4103, præmis 31, og af 13.6.2002, sag C-382/99, Nederlandene mod Kommissionen, Sml. I, s. 5163, præmis 49 og 76).

52 Det fremgår imidlertid ikke, at Kommissionen, på grundlag af de faktiske og retlige omstændigheder, som den var blevet gjort opmærksom på, eller som den havde til rådighed på det tidspunkt, den udstedte den anfægtede beslutning, har anlagt et urigtigt skøn, da den af de grunde, der fremgår af betragtning 21-24 til den omhandlede beslutning, anførte, at den anfægtede støtte udgjorde en statsstøtte i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 87, stk. 1, EF, at støtten påvirkede samhandelen mellem medlemsstater, og at den fordrejede eller truede med at fordreje konkurrencen ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner.

53 For så vidt angår de af sagsøgerens argumenter, som for første gang er blevet fremført under nærværende sag, bemærkes for det første, at selv hvis det antages, at Retten kan tage stilling til argumenterne på trods af den ovennævnte retspraksis, omfatter begrebet støtte de fordele, som indrømmes af offentlige myndigheder, og som under forskellige former letter de byrder, der normalt belaster en virksomheds budget (Domstolens dom af 26.9.1996, sag C-241/94, Frankrig mod Kommissionen, Sml. I, s. 4551, præmis 34). Tildeling af støtte inden for BPM-ordningen svarer ubestrideligt til denne definition.

54 Det er derimod irrelevant, at gennemførelsen af støtteordningen havde til formål at hjælpe virksomhederne med at leve op til de retligt fastsatte miljøbeskyttelseskrav. Det fremgår af fast retspraksis, at artikel 87, stk. 1, EF ikke sondrer under hensyn til grundene til eller formålet med de statslige interventioner, men definerer dem i kraft af deres virkninger (Domstolens dom af 2.7.1974, sag 173/73, Italien mod Kommissionen, Sml. s. 709, præmis 27, og dommen i sagen Nederlandene mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 51, præmis 61). Uden at det foregriber anvendelsen i nærværende sag af rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse, hvilket spørgsmål vil blive behandlet i forbindelse med vurderingen af fjerde anbringende, bemærkes, at den omstændighed, at den støtte, der er blevet tildelt inden for rammerne af BPM-ordningen, fremmer en bedre miljøbeskyttelse, således ikke kan medføre, at de falder uden for begrebet statsstøtte i artikel 87 EF's forstand.

55 For det andet må sagsøgerens argumenter om manglende påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater forkastes, idet det fremgår af de bemærkninger, som sagsøgeren selv har fremsendt til de nederlandske myndigheder i forbindelse med sin ansøgning om støtte inden for BPM-ordningen, at selskabets eksportforretninger var »tilfredsstillende henset til efterspørgslen fra Belgien og Tyskland«. Alligevel har Det Rådgivende Udvalg for Gødningsforarbejdning (»Adviescommissie Mestverwerking«) i sin rapport af 22. maj 1995, som de nederlandske myndigheder har fået tilsendt under undersøgelsesproceduren, nævnt, at den kompost, sagsøgeren producerer, eksporteres af selskabet »bl.a. til Tyskland«. Det må således fastslås, at selv om det ikke nøjagtigt vides, hvor stor en procentdel af sagsøgerens produktion, der eksporteres, deltager sagsøgeren fuldt ud i samhandelen inden for Fællesskabet, idet der eksporteres væsentlige mængder kompost til andre medlemsstater.

56 Hvad for det tredje angår sagsøgerens argument om, at den omhandlede støtte hverken fordrejede eller truede med at fordreje konkurrencen på fællesmarkedet, kan dette heller ikke lægges til grund, idet den nævnte støtte under alle omstændigheder kommer til udtryk i en mindskelse af produktionsomkostningerne for de støttemodtagende producenter, således at støtten kan påvirke samhandelen med dette produkt.

57 Når en støtte, som ydes af en stat eller ved hjælp af statsmidler, styrker en virksomheds stilling i forhold til andre virksomheder, som den konkurrerer med i samhandelen inden for Fællesskabet, må det desuden antages, at denne samhandel påvirkes af støtten (Domstolens dom af 17.9.1980, sag 730/79, Philip Morris mod Kommissionen, Sml. s. 2671, præmis 11, og af 21.3.1991, sag C-303/88, Italien mod Kommissionen, Sml. I, s. 1433, præmis 27). Dette er situationen i det foreliggende tilfælde, idet alle andre virksomheder end dem, der er omfattet af den omtvistede foranstaltning, kun kan finansiere nye investeringer på mindre gunstige vilkår, uanset om de har deres hjemsted i Nederlandene eller i en anden medlemsstat.

58 I modsætning til, hvad sagsøgeren har anført, beskriver den anfægtede beslutnings begrundelse, som den er gengivet i denne doms præmis 32, tilstrækkelig klart den

anfægtede støttes virkning for konkurrencen og samhandelen mellem medlemsstater, idet ordningen vedrører et produkt, som efter sin art er egnet til at gøres til genstand for transaktioner fra en medlemsstat til en anden. Det bemærkes endvidere, at som Kommissionen med rette har anført i sit svarskrift, giver en handlingsmargin på 200 km rundt om sagsøgerens produktionssted mulighed for at nå adskillige steder i Belgien og Tyskland. Den anfægtede støtte udgør endvidere en fordel for sagsøgeren i forhold til selskabets udenlandske konkurrenter, som måtte ønske at eksportere til Nederlandene. Endelig bemærkes, at det ikke fremgår af den analyse, der er nævnt i betragtning 22 til den anfægtede beslutning, at analysen alene vedrører animalsk gødning, som ikke kan anvendes til svampedyrkning.

59 Herefter har Kommissionen ført tilstrækkeligt bevis for den anfægtede støttes indvirkning på konkurrencen og samhandelen mellem medlemsstater.

60 Under hensyn til de foregående betragtninger bør det første anbringende forkastes.

Det andet og tredje anbringende vedrørende henholdsvis tilsidesættelse af artikel 88 EF og retssikkerhedsprincippet og tilsidesættelse af beslutningen om forlængelse

61 Andet og tredje anbringende bør vurderes under ét, idet de nærmere bestemt vedrører spørgsmålet om, hvorvidt den anfægtede støtte falder ind under det tidsmæssige anvendelsesområde for beslutningen om forlængelse.

Den anfægtede beslutning

62 Kommissionen har anført følgende i betragtning 17-20 til den anfægtede beslutning:

»(17) Med henblik på at undersøge, om støtten til de seks pågældende virksomheder skal karakteriseres som eksisterende støtte, har Kommissionen først undersøgt, hvorvidt BPM finder anvendelse på de førnævnte projekter.

(18) Det vigtigste juridiske spørgsmål i disse seks sager er forskellen på fortolkningen af, hvad der gælder som juridisk bindende beslutning ved støttetildeling. Skønt den nederlandske stat på den ene side anfører, at tilsagnsskrivelsen er det juridisk bindende dokument, hvormed de kompetente myndigheder tilkender støtte, er den på den anden side af den mening, at alle de pågældende subsidier, som der blev udsendt tilsagnsskrivelse om efter den 31. december 1994, falder ind under denne [BPM-]ordning, fordi bekræftelsen blev udsendt før denne skæringsdato.

(19) Efter en grundig undersøgelse af dokumenterne i forbindelse med den administrative procedure i de omtalte sager er Kommissionen af den mening, at det juridisk bindende dokument er tilsagnsskrivelsen. Bekræftelsen er udelukkende en bekræftelse af modtagelsen af støtteansøgningen uden nogen forudgående undersøgelse af, om ordningens betingelser er opfyldt. Endvidere var støttetildelingen afhængig af en evaluering foretaget af et rådgivende udvalg bestående af repræsentanter

fra diverse ministerier. Først efter at der på nationalt niveau havde fundet en vurdering sted i dette udvalg, sendte det kompetente ministerium for landbrug, fiskeri og naturforvaltning et tilsagnsbrev, hvori summen af de støtteberettigede omkostninger stod nævnt, såvel som støttebeløbet og betingelserne for støttetildelingen. Analysen af procedurens faser viste således, at støtten ikke automatisk blev tilkendt alle ansøgere, men kun efter de kompetente myndigheders skønsmæssige afgørelse.

(20) Som følge heraf er Kommissionen af den mening, at datoen for afsendelse af tilsagnsskrivelsen gælder som dato for støttetildelingen, således som de nederlandske myndigheder også i første instans havde bekræftet. Som følge heraf faldt den støtte, som blev tilkendt de seks gødningsforarbejdningsfabrikker, ikke ind under [BPM-]ordningen, hvorfor den må betragtes som ulovlig støtte, der er tildelt i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3.«

Parternes argumenter

63 Sagsøgeren har gjort gældende, at i modsætning til hvad der er anført i den anfægtede beslutning, har de nederlandske myndigheder godkendt tildelingen af den anfægtede støtte før den 31. december 1994. Støtten skal således betragtes som eksisterende støtte i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 88, stk. 3, EF og artikel 1, litra b), i forordning nr. 659/1999, hvorfor Kommissionen med vedtagelsen af den anfægtede beslutning har tilsidesat såvel artikel 88 EF som retssikkerhedsprincippet (andet anbringende) og Kommissionens egen beslutning om forlængelse (tredje anbringende).

64 Sagsøgeren er af den opfattelse, at det følger af retssikkerhedsprincippet, at når de nationale myndigheder godkender tildelingen af en støtte til en ansøger inden udløbet af den periode, for hvilken Kommissionen har godkendt en støtteordning,

kan Kommissionen ikke efterfølgende gøre gældende, at støtten ikke tidsmæssigt er omfattet af godkendelsen, når det som i nærværende sag er godtgjort, at alle betingelser for at yde støtten var opfyldt.

65 I sin replik har sagsøgeren endvidere henvist til et dokument fra de nederlandske myndigheder, med overskriften »Toelichting voor de Staatscourant betreffende wijziging d.d. 13. oktober 1994« (forarbejder til statens officielle tidende vedrørende ændringen af 13.10.1994), hvoraf det utvetydigt fremgår, at disse myndigheder var af den opfattelse, at ansøgninger indgivet før den 1. januar 1995 ville blive behandlet inden for rammerne af BPM-ordningen og var omfattet af Kommissionens godkendelse.

66 Sagsøgeren har endvidere i sine bemærkninger vedrørende de af Kommissionen på Rettens anmodning fremlagte dokumenter (jf. præmis 29 ovenfor) under retsmødet rejst tvivl om klarheden af beslutningen om forlængelse for så vidt angår fristen for tildeling af støtte i henhold til BPM-ordningen. Sagsøgeren er af den opfattelse, at det hverken klart fremgår af denne beslutning eller af den korrespondance, der blev udvekslet før beslutningens vedtagelse mellem Kommissionen og de nederlandske myndigheder, at de nationale beslutninger om tildeling af støtte i henhold til BPM-ordningen nødvendigvis skulle træffes inden den 31. december 1994.

67 Kommissionen har afvist disse argumenter i det hele og har navnlig henvist til betragtning 17-20 til den anfægtede beslutning.

Rettens bemærkninger

68 Med henblik på besvarelsen af andet og tredje anbringende er det nødvendigt indledningsvis at afgrænse det tidsmæssige anvendelsesområde for beslutningen om forlængelse.

69 I denne forbindelse skal det først bemærkes, at i skrivelse fra Kongeriget Nederlandenes Faste Repræsentation til Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber af 1. marts 1990 med meddelelse om den påtænkte forlængelse af BPM-ordningen anføres, at »beslutningen om at tildele støtten er begrundet i den tvingende nødvendighed af at indføre en gødningsforarbejdningskapacitet på mindst 6 mio. tons inden 1995«.

70 I skrivelse af 17. april 1990 fra den Faste Repræsentation til Kommissionen vedrørende ændringer til BPM-ordningen i forbindelse med ordningens forlængelse anføres særligt som besvarelse på et spørgsmål fra Kommissionen om gyldighedsperioden for den således ændrede ordning, at ordningen i princippet skal gælde »indtil 1995« (»tot 1995«). For så vidt angår de særlige støtteforanstaltninger i henhold til denne ordning er det fastsat, at de vil blive tildelt »til og med 1994« (»tot en met 1994«). Endelig anføres det, som svar på et spørgsmål fra Kommissionen vedrørende det påtænkte antal pilotinstallationer, som skulle modtage støtte, at ca. 20 fabrikker kan komme i betragtning »i løbet af perioden frem til 1995« (»in de periode tot 1995)«.

71 Endelig bemærkes, at som det fremgår af ordlyden af beslutningen om forlængelse, tilsigter denne beslutning at godkende investeringsstøtte, som den nederlandske regering »tildelte til gødningsforarbejdningsvirksomheder [i perioden] 1990-1994« med henblik på etablering af »de første 20 gødningsforarbejdningsvirksomheder af stor dimension før 1995«.

72 Herefter må det fastslås, at alene støtte tildelt i henhold til BPM-ordningen i løbet af perioden 1990-1994 og i hvert fald før 1995 er omfattet af beslutningen om forlængelse.

73 Med henblik på at vurdere, om den anfægtede støtte falder ind under beslutningens tidsmæssige anvendelsesområde som afgrænset i foregående præmis, må det undersøges, om støtten kan betragtes som værende tildelt før 1995.

74 I denne forbindelse har Kommissionen med rette antaget, at det relevante kriterium er »det juridisk bindende dokument, hvormed de kompetente [nationale] myndigheder tilkender støtte« (jf. betragtning 19 til den anfægtede beslutning, som gengivet i præmis 62).

75 Derimod er den blotte fremsendelse til sagsøgeren den 5. december 1994 af en skrivelse, som bekræfter indgivningen af ansøgningen om tildeling af den omhandlede støtte, ikke tilstrækkeligt til, at støtten kan betragtes som tildelt før 1995, som den nederlandske regerings argumentation indebærer (jf. betragtning 18 til den anfægtede beslutning, som gengivet i præmis 62). Såvel ordlyden af beslutningen om forlængelse som reglen om restriktiv fortolkning af fravigelser af det generelle princip om forbud mod statsstøtte er til hinder for en sådan udvidelse af det tidsmæssige anvendelsesområde for den godkendte støtteordning.

76 Hvad angår det argument, som sagsøgeren hævder at udlede af retssikkerhedsprincippet, er det baseret på den forudsætning, at de nederlandske myndigheder har bekræftet tildelingen af den anfægtede støtte ved skrivelse af 5. december 1994. Denne forudsætning er imidlertid ikke korrekt, hvorfor argumentet ikke har grundlag i de faktiske omstændigheder. Som det fremgår af skrivelsens ordlyd (jf. præmis 12 ovenfor), er skrivelsen fra de nederlandske myndigheder af 5. december 1994 alene en bekræftelse af modtagelsen af den af sagsøgeren indsendte støtteansøgning, som blev fremsendt til sagsøgeren, uden at der var foretaget nogen undersøgelse. En sådan skrivelse forpligter på ingen måde afsenderen med hensyn til tildelingen af den ansøgte støtte, som skal gøres til genstand for en vurdering og en efterfølgende afgørelse fra de kompetente myndigheder, som Kommissionen med rette har anført i betragtning 19 til den anfægtede beslutning. I nærværende sag blev beslutningen om tildeling af støtte vedtaget den eller omkring den 21. december 1995, hvor den blev meddelt sagsøgeren (jf. præmis 14 ovenfor).

77 Herefter kan den omhandlede støtte ikke betragtes som værende tildelt før 1995, hvorfor den ikke er omfattet af beslutningen om forlængelse.

78 Den omstændighed, at BPM-ordningen i sin kodificerede version — som følge af ændringer af 7. august 1989, 15. maj 1991, 13. april 1992, 8. marts 1994 og 19. oktober 1994 til den oprindelige version af 29. april 1988 — i artikel 15, stk. 4, fastsætter, at »[a]nsøgning [om tildeling af støtte] kan indgives indtil den 31. december 1994«, kan ikke ændre denne konklusion.

79 Retten skal således bemærke, at til forskel fra denne kodificerede version indeholder de tidligere versioner af BPM-ordningen, og navnlig dem, hvorpå godkendelsesbeslutningen og beslutningen om forlængelse er baseret, ikke en sådan bemærkning. Denne blev først indsat i BPM-ordningens artikel 15, stk. 4, ved ændringen af denne ordning den 13. oktober 1994, offentliggjort i *Nederlandse Staatscourant* af 19. oktober 1994. Den blev meddelt Kommissionen ved skrivelse fra de nederlandske myndigheder af 10. november 1994. Kommissionen har i sin svarskrivelse af 16. december 1994 anfægtet bestemmelsen og har understreget, at eventuelle tilsagn i henhold til BPM-ordningen efter den 31. december 1994 skal betragtes som en forlængelse, der skal meddeles Kommissionen i henhold til EF-traktatens artikel 93, stk. 3.

80 Det kan ikke tillades, at en medlemsstat gennem ændringer af en støtteordning, som foretages, efter at Kommissionen har godkendt den, ensidigt udvider rækkevidden af denne godkendelse.

81 Hvad endelig angår sagsøgerens argument vedrørende dokumentet med overskriften »Toelichting voor de Staatscourant betreffende wijziging d.d. 13. oktober 1994« (jf. præmis 65 ovenfor), er det tilstrækkeligt for at forkaste dette argument at henvise til præmis 143 nedenfor, idet argumentet alene er baseret på sagsøgerens eventuelle berettigede forventning om den anfægtede støttes lovmæssighed på grund af de forsikringer, som de nederlandske myndigheder har givet sagsøgeren.

82 Herefter fremgår det ikke, at Kommissionen har tilsidesat artikel 88, stk. 3, EF, beslutningen om forlængelse eller retssikkerhedsprincippet ved i den anfægtede beslutning at erklære den omhandlede støtte uforenelig med det fælles marked.

83 Det følger heraf, at det andet og det tredje anbringende bør forkastes.

Det fjerde anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 87, stk. 3, litra c), EF og et åbenbart urigtigt skøn

84 Dette anbringende består af tre led vedrørende henholdsvis tilsidesættelse af artikel 87, stk. 3, litra c), EF, et åbenbart urigtigt skøn i forbindelse med vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV og et åbenbart urigtigt skøn i forbindelse med vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse.

Første led vedrørende tilsidesættelsen af artikel 87, stk. 3, litra c), EF

— Parternes argumenter

85 Sagsøgeren har i forbindelse med anbringendets første led nærmere bestemt anført, at den anfægtede støtte opfylder de grundlæggende betingelser i BPM-ordningen, hvorfor Kommissionen burde have anvendt undtagelsen i artikel 87, stk. 3, litra c), EF.

86 Kommissionen har bestridt dette argument.

— Rettens bemærkninger

87 For så vidt som sagsøgeren har forudsat, at den anfægtede støtte var omfattet af beslutningen om forlængelse, er første led af fjerde anbringende sammenfaldende med tredje anbringende, og skal derfor forkastes af samme grunde, som gav anledning til, at tredje anbringende blev forkastet.

88 Sagsøgeren har i replikken anerkendt, at BPM-ordningen alene var gældende indtil udgangen af 1994. Men sagsøgeren har alligevel fastholdt, at selskabet først blev informeret herom under den administrative procedure, idet de nederlandske myndigheder hele tiden havde givet indtryk af, at det var tilstrækkeligt at indgive en støtteansøgning før den 1. januar 1995, for at tildelingen af støtte faldt ind under den godkendte BPM-ordning.

89 I denne forbindelse er det på ny tilstrækkeligt at henvise til præmis 143 nedenfor, idet argumentet reelt ikke er forskelligt fra det argument, som allerede er fremført i præmis 65 ovenfor og forkastet i præmis 81 ovenfor.

90 Det bemærkes endvidere, dels at Kommissionen ved anvendelsen af artikel 87, stk. 3, EF har et vidt skøn ved vurderingen af de økonomiske og sociale faktorer, der kommer i betragtning på fællesskabsplan (jf. bl.a. Domstolens dom af 19.9.2000, sag C-156/98, Tyskland mod Kommissionen, Sml. I, s. 6857, præmis 67, og af 7.3.2002, sag C-310/99, Italien mod Kommissionen, Sml. I, s. 2289, præmis 45), dels at Fællesskabets retsinstanser ved kontrollen med, hvorvidt denne beføjelse udøves retmæssigt, ikke kan erstatte de kompetente myndigheders

skøn med sit eget, men skal begrænse sig til at vurdere, om skønnet er åbenbart urigtigt, eller om det er behæftet med magtfordrejning (jf. bl.a. Domstolens dom af 7.3.2002 i sagen Italien mod Kommissionen, præmis 46, og af 12.12.2002, sag C-456/00, Frankrig mod Kommissionen, Sml. I, s. 11949, præmis 41, samt Rettens dom af 13.6.2000, forenede sager T-204/97 og T-270/97, EPAC mod Kommissionen, Sml. II, s. 2267, præmis 97).

91 Ud over den anfægtede støttes påstående forenelighed med de grundlæggende betingelser i BPM-ordningen, hvilket vurderingselement er uden relevans, idet det er fastslået ovenfor, at støtten ikke henhører under anvendelsesområdet for beslutningen om forlængelse, har sagsøgeren ikke inden for rammerne af første led af fjerde anbringende anført noget, der kunne føre til den konklusion, at Kommissionen skulle have overskredet grænserne for sin skønsbeføjelse ved at fastslå, at støtten ikke opfyldte de nødvendige betingelser for at falde ind under de i artikel 87, stk. 3, EF fastsatte undtagelser.

92 Det fjerde anbringendes første led bør herefter forkastes.

Andet led vedrørende et åbenbart urigtigt skøn i forbindelse med vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV

— Den anfægtede beslutning

93 I betragtning 34 og 35 til den anfægtede beslutning, som vedrører vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV, har Kommissionen anført følgende:

»(34) Kun hos Fleuren Compost BV lå støtteintensiteten under det i SMV-rammebestemmelserne fastsatte maksimum. De nederlandske myndigheder har imidlertid ikke påvist, at denne virksomhed opfylder kriterierne i punkt 3.2 i SMV-rammebestemmelserne, på trods af den tvivl vedrørende størrelsen af de pågældende virksomheder, som Kommissionen gav udtryk for i sit pålæg om fremsendelse af oplysninger i sin beslutning om at indlede proceduren.

(35) De nederlandske myndigheder har således hverken leveret bevis for, at disse seks virksomheder opfylder SMV-kriterierne i SMV-rammebestemmelserne, eller retfærdiggjort støtten på dette grundlag. Desuden leverede de ikke beviset for, at de generelle principper i SMV-rammebestemmelsernes punkt 4.1 blev efterlevet. Derfor er Kommissionen af den mening, at SMV-rammebestemmelserne ikke finder anvendelse.«

— Parternes argumenter

94 Sagsøgeren har i stævningen anført, at selskabet kan bevise over for Retten, at det opfylder kriterierne i punkt 3.2 i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV, i modsætning til hvad der er anført i den anfægtede beslutning. Selskabet har således gjort gældende, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved at fastslå, at den anfægtede støtte er uforenelig med fællesmarkedet. Da Kommissionen i svarskriftet har anført, at sagsøgeren ikke havde fremført noget bevis herfor under den administrative procedure, og fortsat havde afstået herfra under nærværende sag, har sagsøgeren i replikken anført, at selskabet alene gjorde det »subsidiært«. Under retsmødet har sagsøgeren fastholdt, at selskabet var en lille familievirksomhed, uden dog at fremlægge yderligere bevis for denne påstand.

95 Kommissionen har i det væsentlige henvist til betragtning 34 og 35 til den anfægtede beslutning og understreget, at sagsøgeren fortsat ikke har fremlagt noget bevis for sine udsagn.

— Rettens bemærkninger

96 Det bemærkes, at retmæssigheden af en beslutning om støtte skal vurderes i forhold til de oplysninger, som Kommissionen sad inde med på det tidspunkt, da den vedtog den (jf. den i præmis 51 nævnte retspraksis og Rettens dom af 15.9.1998, forenede sager T-126/96 og T-127/96, BFM og EFIM mod Kommissionen, Sml. II, s. 3437, præmis 88).

97 Det må således afgøres, hvilke oplysninger Kommissionen sad inde med under den administrative procedure.

98 Kommissionen har til støtte for sit svarskrift fremlagt skrivelser af 12. og 19. oktober 1999, hvorved de nederlandske myndigheder efterkom Kommissionens pålæg om at fremsende alle nødvendige oplysninger. Det fremgår ikke af disse skrivelser, at de nederlandske myndigheder skulle have henvist til rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV som grundlag for den anfægtede støtte, selv om støtten var beskrevet som tilsigtende »store gødningsforarbejdningsanlæg«.

99 I punkt 3.3.2 i beslutningen om at indlede proceduren har Kommissionen imidlertid anført en foreløbig vurdering af de seks omhandlede støttebeløbs forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV. Kommissionen har særligt — efter at have gengivet de relevante bestemmelser i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV — anført følgende:

»Kun hos Fleuren Compost BV lå støtteintensiteten under det i SMV-rammebestemmelserne fastsatte maksimum.

Henset til, at de nederlandske myndigheder ikke har leveret bevis for, at de seks virksomheder opfylder kriterierne i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV, og at de ikke har retfærdiggjort støtten på dette grundlag, er Kommissionen af den mening, at kravene i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV ikke er opfyldt.«

100 Som det fremgår af præmis 22 ovenfor, har Kommissionen hverken modtaget oplysninger fra de nederlandske myndigheder eller fra sagsøgeren som følge af offentliggørelsen af opfordringen til at fremsætte bemærkninger.

101 Da Kommissionen således på trods af, at den havde udstedt et pålæg i henhold til artikel 10, stk. 3, i forordning nr. 659/1999 og havde fremsendt en opfordring til at fremkomme med bemærkninger i henhold til artikel 88, stk. 2, EF, ikke var i stand til at vurdere, hvorvidt den anfægtede støtte opfyldte kriterierne i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV, kunne den med rette fastslå, at henset til de oplysninger, den var i besiddelse af, fandt rammebestemmelserne ikke anvendelse på den omhandlede støtte.

102 Selv hvis det anerkendes, at sagsøgeren opfylder kriterierne i punkt 3.2 i rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV, som den hævder uden dog at fremlægge et formelt bevis herfor, skal sagsøgeren for at få anerkendt sit anbringende under alle omstændigheder stadig godtgøre, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved i betragtning 35 til den anfægtede beslutning at fastslå, at det ikke var bevist, at de principper, der fremgår af punkt 4.1 i rammebestemmelserne, var overholdt. Sagsøgeren har imidlertid ikke fremført nogen argumenter i denne retning; selskabet har end ikke påstået, at Kommissionen har begået en sådan fejl, hvorfor sagsøgerens argumentation er uden betydning for sagens afgørelse.

103 Herefter bør andet led af fjerde anbringende forkastes.

Tredje led vedrørende et åbenbart urigtigt skøn i forbindelse med vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse

— Den anfægtede beslutning

104 I betragtning 39 og 40 til den anfægtede beslutning, som vedrører vurderingen af den anfægtede støttes forenelighed med rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse, har Kommissionen anført følgende:

»(39) Men selv om miljørammebestemmelsen alligevel skulle finde anvendelse, må der, ifølge punkt 3.2.3, litra B, angående tilskyndelse af virksomhederne til at gå videre end de retligt forpligtende miljøstandarder, kun ydes støtte til investeringer, hvis det gør det muligt at opnå betydeligt højere grader af miljøbeskyttelse end de retligt forpligtende miljøstandarder. De nederlandske myndigheder har ikke fremlagt bevis for, at dette var tilfældet i forbindelse med de pågældende foranstaltninger. Kommissionen tvivler på, at gødningsforarbejdningsanlæggene kan bidrage til, at man når længere end de målsætninger, der er opstillet i [Rådets] direktiv 91/676/EØF [af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375, s. 1)], eftersom mindst fire af de forsøgsanlæg, der modtog støtte, mens [BPM-]ordningen stadig var i kraft, senere måtte lukkes. Ifølge Kommissionen er det derfor udelukket, at den støtte, der blev udbetalt efter [BPM-]ordningens udløb, stadig kan retfærdiggøres ved de samme overvejelser som dem, der førte til den undtagelsesvise forlængelse af ordningen.

(40) Kommissionen undersøgte også foranstaltningerne ud fra aspektet vedrørende støtte til virksomheder i forbindelse med opfyldelsen af nye retligt forpligtende standarder. På grundlag af de til rådighed stående oplysninger er Kommissionen af den mening, at kravene i punkt 3.2.3, litra A, i miljørammebestemmelserne ikke er opfyldt: Heri bestemmes det, at statsstøtte kan tillades op til et niveau på 15% brutto af de støtteberettigede omkostninger, og at den kun må ydes i en begrænset periode og til anlæg, der har været i drift i mindst to år inden det tidspunkt, hvor de pågældende standarder eller forpligtelser træder i kraft. I strid med disse betingelser blev der ydet støtte til nye gødningsforarbejdningsfabrikker med en intensitet op til 35%.«

— Parternes argumenter

105 Sagsøgeren har gjort gældende, at den anfægtede støtte opfylder kriterierne i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse i modsætning til, hvad der er anført i den anfægtede beslutning.

106 For det første fremgår det af den undersøgelse af miljøpåvirkningerne af 25. august 1994, som var vedlagt sagsøgerens støtteansøgning, og det rådgivende udvalg for gødningsforarbejdnings positive udtalelse herom af 22. maj 1995, at de omhandlede investeringer reelt tilsigtede et miljøbeskyttelsesniveau, der var væsentligt højere end de fastsatte retligt bindende miljøstandarder, særligt for så vidt som de skulle gøre det muligt at nedbringe ammoniakemissionerne og luftgenerne til nul. Sagsøgeren har taget udgangspunkt i, at Kommissionen har haft kendskab til disse oplysninger. Selskabet har tilføjet, at hvis dette ikke var tilfældet, burde Kommissionen have anmodet Nederlandene om disse oplysninger.

107 For det andet har Kommissionen selv i betragtning 11 til den anfægtede beslutning anerkendt, at intensiteten af den omhandlede støtte alene var 4,5% for så vidt angår sagsøgeren. Sagsøgeren har derfor gjort gældende, at Kommissionen ikke med føje i betragtning 40 til beslutningen kunne konkludere, at intensiteten af den omhandlede støtte var 35%, og at anvendelsen af rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse derfor var udelukket. Sagsøgeren har i replikken anført, at selskabet aldrig har anerkendt, at den omhandlede støtte skulle anvendes til at tilpasse eksisterende anlæg til nye lovmæssige krav.

108 Kommissionen har bestridt samtlige disse argumenter og har navnlig henvist til betragtning 39 og 40 til den anfægtede beslutning og til punkt 3.3.2 i beslutningen om at indlede proceduren.

— Rettens bemærkninger

109 Hvad for det første angår anvendelsen af punkt 3.2.3 A i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse på den anfægtede støtte bemærkes blot, at bestemmelsen alene finder anvendelse på støtte »til anlæg, der på tidspunktet for de nye standarder eller forpligtelsers ikrafttræden har været i drift i mindst to år«.

110 Det er imidlertid ubestridt, at den omhandlede støtte er tildelt med henblik på opførelse af et nyt gødningsforarbejdningsanlæg.

111 Da denne betingelse for anvendelsen af punkt 3.2.3 A i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse således ikke har været opfyldt, er det uden betydning, hvorvidt intensiteten af den anfægtede støtte har oversteget det maksimale niveau på 15% brutto af de støtteberettigede omkostninger, som fastsættes i denne bestemmelse.

112 Hvad for det andet angår anvendelsen af punkt 3.2.3 B i rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse på den anfægtede støtte bemærkes, at denne bestemmelse alene åbner mulighed for at tildele støtte til fordel for investeringer, »der gør det muligt at opnå betydeligt højere grader af niveaubeskyttelse end de fastsatte retligt forpligtende miljøstandarder«.

113 På trods af den tvivl, som Kommissionen har udtrykt i punkt 3.3.2 i beslutningen om at indlede proceduren, har hverken sagsøgeren eller de nederlandske myndigheder fremsendt nogen oplysninger til godtgørelse af, at den omhandlede støtte opfyldte denne betingelse.

114 Der er heller ikke nogen af de dokumenter, som sagsøgeren har henvist til under nærværende sag, som — selv hvis det antages, at Retten kan tage stilling hertil på trods af den i præmis 50 og 51 nævnte retspraksis — beviser, at den omhandlede støtte skulle gøre det muligt at opnå betydeligt højere grader af niveaubeskyttelse end de fastsatte retligt forpligtende miljøstandarder. Som Kommissionen har gjort gældende, anføres det i den undersøgelse af miljøpåvirkningerne af 25. august 1994, som sagsøgeren har gennemført og vedlagt støtteansøgningen, blot på s. 23, at »emissionerne er blevet sammenholdt med miljøstandarderne, og det fremgår heraf, at de klart overholder kravene«. På tilsvarende måde anføres i Det Rådgivende Udvalg for Gødningsforarbejdnings udtalelse af 22. maj 1995 blot, at »i et luftrensningsanlæg overholder fjernelsen af ammoniak og lugt de standarder, der er fastsat i de foreløbige direktiver«. Sagsøgeren har endvidere selv i stævningen understreget, at »det er efter de nederlandske myndigheders påbud, at [selskabet] producerer gødning i lukkede anlæg for at undgå lugtgener«, og at selskabets »forhøjede produktionsomkostninger følger af retlige forskrifter«.

115 Da sagsøgeren således ikke har været i stand til at bevise, at rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse skulle finde anvendelse på den omhandlede støtte, bør tredje led af selskabets fjerde anbringende forkastes.

116 Fjerde anbringende bør følgelig forkastes i det hele.

Det femte anbringende vedrørende tilsidesættelse af begrundelsespligten

Parternes argumenter

117 Sagsøgeren har foreholdt Kommissionen ikke i tilstrækkelig grad at have begrundet sin konklusion om, at den anfægtede støtte ikke falder ind under anvendelsesområdet for henholdsvis BPM-ordningen, rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV og rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse. Kommissionen har heller ikke i tilstrækkelig grad givet en retlig begrundelse for sin konklusion om, at den anfægtede støtte kunne påvirke samhandelen mellem medlemsstater eller fordreje konkurrencen på fællesmarkedet.

118 Kommissionen er af den opfattelse, at den anfægtede beslutning er tilstrækkeligt begrundet.

Rettens bemærkninger

119 Det fremgår af fast retspraksis, at den begrundelse, som kræves i henhold til artikel 253 EF, skal tilpasses karakteren af den pågældende retsakt og klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at den kompetente ret kan

udøve sin prøvelsesret (jf. bl.a. Domstolens dom af 13.3.1985, forenede sager 296/82 og 318/82, Nederlandene og Leeuwarder Papierwarenfabriek mod Kommissionen, Sml. s. 809, præmis 19, og dommen i sagen Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, nævnt ovenfor i præmis 43, præmis 63).

120 Når dette princip anvendes på kvalifikationen af en støtteforanstaltning, indebærer det, at Kommissionen skal angive sine grunde for at antage, at den pågældende foranstaltning falder ind under anvendelsesområdet for artikel 87, stk. 1, EF. I denne forbindelse påhviler det — selv i de tilfælde, hvor det fremgår af de omstændigheder, hvorunder støtten ydes, at den kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne og fordreje eller true med at fordreje konkurrencevilkårene — i det mindste Kommissionen at angive disse omstændigheder i beslutningens begrundelse (Domstolens dom af 7.6.1988, sag 57/86, Grækenland mod Kommissionen, Sml. s. 2855, præmis 15, og af 24.10.1996, forenede sager C-329/93, C-62/95 og C-63/95, Tyskland mod Kommissionen, Sml. I, s. 5151, præmis 52).

121 Det skal endelig påpeges, at selv om det er ubestridt, at Kommissionen er forpligtet til i begrundelsen for sin beslutning i det mindste at anføre de omstændigheder, hvorunder en støtte er blevet ydet, når disse gør det muligt at påvise, at støtten har en sådan karakter, at den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne (Domstolens dom af 14.10.1987, sag 248/84, Tyskland mod Kommissionen, Sml. s. 4013, præmis 18, og af 19.9.2002, Spanien mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 48, præmis 54), er Kommissionen ikke forpligtet til at godtgøre den faktiske virkning af en allerede ydet støtte. Hvis dette var tilfældet, ville dette krav nemlig føre til en begunstigelse af de medlemsstater, der yder støtte under tilsidesættelse af underretningspligten ifølge artikel 88, stk. 3, EF, på bekostning af de medlemsstater, der giver underretning om en projekteret støtte (jf. Domstolens dom af 14.2.1990, sag C-301/87, Frankrig mod Kommissionen, »Boussac-dommen«, Sml. I, s. 307, præmis 32 og 33, og af 19.9.2002, Spanien mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 48, præmis 54).

122 I henhold til denne retspraksis ses det ikke, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde har tilsidesat sin forpligtelse til på tilstrækkelig vis at begrunde den anfægtede beslutning.

123 Kommissionen har således på en klar og utvetydig måde i betragtning 21-24 givet udtryk for de grunde, den har for at antage, at den omhandlede foranstaltning udgør statsstøtte, og at den kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne og fordreje eller true med at fordreje konkurrencevilkårene i artikel 87, stk. 1, EF's forstand.

124 I betragtning 13, 14, 17-20 og 25 til den anfægtede beslutning har Kommissionen ligeledes på passende vis anført grundene til, at den — i modsætning til Nederlandenes synspunkt — har fastslået, at foranstaltningen ikke faldt ind under anvendelsesområdet for BPM-ordningen og således skulle betragtes som en ny støtte, som var uretmæssigt tildelt i strid med artikel 88, stk. 3, EF.

125 Kommissionen har ligeledes givet en tilstrækkelig retlig begrundelse for grundene til, at den har anset foranstaltningen for at falde uden for anvendelsesområdet for henholdsvis rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV (betragtning 32-35 til den anfægtede beslutning) og rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse (betragtning 36-44 til den anfægtede beslutning).

126 Det var i øvrigt i henhold til den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 121, ikke nødvendigt, at begrundelsen for den anfægtede beslutning indeholdt en fornyet vurdering af den anfægtede støttes virkninger.

127 Det skal tilføjes, at denne begrundelse klart gjorde det muligt for sagsøgeren at få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og for Retten at udøve sin prøvelsesret.

128 Det femte anbringende bør følgelig forkastes.

Det sjette anbringende vedrørende tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning

Parternes argumenter

129 Sagsøgeren har i det væsentlige gjort gældende, at henset til selskabets status som lille familievirksomhed, dets ukendskab til de gældende bestemmelser og til de omstændigheder, hvorunder støtten blev tildelt, havde selskabet en berettiget forventning om foranstaltningens retmæssighed. Selskabet har særligt understreget, at det inden udgangen af 1994 havde modtaget en bekræftelse på, at det ville få tildelt støtten, og at det ikke i skrivelsen af 21. december 1995, hvorved de nederlandske myndigheder underrettede selskabet om den endelige tildeling af støtten (jf. præmis 14 ovenfor), nævnes, at støtten er underlagt en suspensiv betingelse om godkendelse fra Kommissionen. Sagsøgeren har ligeledes henvist til de forhold, der allerede er anført i præmis 64-66 ovenfor.

130 Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen ligeledes har tilsidesat princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ved at beslutte at indlede proceduren i henhold til artikel 88, stk. 2, EF den 23. september 2000, dvs. mere end tre år efter den endelige tildeling af støtte til sagsøgeren, mere end fire år efter skrivelsen, der bekræftede denne tildeling, og næsten seks år efter indgivelsen af støtteansøgningen og de nederlandske myndigheders modtagelsesbevis vedrørende denne ansøgning.

131 Sagsøgeren har tilføjet, at ifølge Kommissionens eget udsagn modtog den i december 1997 en klage over tildelingen af ulovlig støtte inden for rammerne af BPM-ordningen. Selskabet har gjort gældende, at henset til det tidspunkt, hvor den anfægtede støtte blev lovet og tildelt, og henset til det foregående, nemlig godkendelsen af BPM-ordningen, burde Kommissionen ikke have ventet helt til midten af 1999 med at fremsende en anmodning til Nederlandene om oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 3, i forordning nr. 659/1999.

132 Sagsøgeren har i øvrigt i replikken fastslået, at Kommissionen den 21. august 1995 havde sendt Nederlandene en skrivelse, hvoraf det fremgår, at Kommissionen havde fået kendskab til fem ansøgninger om støtte, som ikke var afgjort, og som den forlangte at få underretning om inden for en frist på en måned. Sagsøgeren har anført, at enhver støttemodtager har ret til at antage, at den, der yder støtten, efterkommer en sådan udtrykkelig anmodning fra Kommissionen.

133 Kommissionen har bestridt samtlige disse argumenter.

Rettens bemærkninger

134 Da den omhandlede støtte hverken falder ind under beslutningen om forlængelse eller rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV eller rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse, som det allerede er fastslået ovenfor, udgør det en tilsidesættelse af bestemmelserne i artikel 88 EF, at den ikke er blevet anmeldt til Kommissionen.

135 Ifølge fast retspraksis har den kontrol, som Kommissionen skal føre med statsstøtte i medfør af artikel 88 EF, sit grundlag i ufravigelige principper, hvorfor støttemodtagerne principielt ikke kan have nogen berettiget forventning om, at den støtte, de har modtaget, er lovlig, medmindre den er blevet ydet under iagttagelse af den i nævnte artikel fastlagte procedure. En påpasselig erhvervsdrivende må nemlig normalt være i stand til at forvisse sig om, at denne procedure er blevet fulgt, selv om den pågældende medlemsstat har et sådant ansvar for, at afgørelsen om at yde støtten er ulovlig, at en tilbagekaldelse for støttemodtageren må fremstå som stridende mod redelig handlemåde (Domstolens dom af 20.9.1990, sag C-5/89, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 3437, præmis 14, og af 20.3.1997, sag C-24/95, Alcan Deutschland, Sml. I, s. 1591, præmis 25).

136 Det er ganske vist ikke udelukket efter retspraksis, at modtagere af en ulovlig støtte under en tilbagesøgningsprocedure kan modsætte sig tilbagebetalingen under henvisning til ekstraordinære omstændigheder, der har kunnet skabe en berettiget forventning hos dem om, at støtten var lovlig (jf. Domstolens dom af 20.9.1990, Kommissionen mod Tyskland, nævnt ovenfor i præmis 135, præmis 16, og af 10.6.1993, sag C-183/91, Kommissionen mod Grækenland, Sml. I, s. 3131, præmis 18, og dommen i sagen BFM og EFIM mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 69).

137 Det fremgår imidlertid indirekte af Domstolens praksis (Domstolens dom af 20.9.1990, Kommissionen mod Tyskland, nævnt ovenfor i præmis 135, præmis 13-16, og Alcan Deutschland-dommen, nævnt ovenfor i præmis 135, præmis 24 og 25), og det er udtrykkeligt fastslået i to domme fra Retten (Rettens dom af 8.6.1995, sag T-459/93, Siemens mod Kommissionen, Sml. II, s. 1675, præmis 104 og 105, og af 27.1.1998, sag T-67/94, Ladbroke Racing mod Kommissionen, Sml. II, s. 1, præmis 83), at støttemodtagerne alene kan påberåbe sig sådanne ekstraordinære omstændigheder, der hviler på relevante nationale lovbestemmelser, inden for rammerne af en tilbagesøgningsprocedure ved en national domstol, og det tilkommer udelukkende de nationale retter at afgøre sagen, eventuelt efter at have anmodet Domstolen om en præjudiciel fortolkning.

138 Under alle omstændigheder kan ingen af de omstændigheder, sagsøgeren har påberåbt sig i det foreliggende tilfælde, berettige en annullation af den anfægtede beslutning.

139 For det første bemærkes, at det følger af BPM-ordningens artikel 16, at retten til støtte er betinget af Kommissionens godkendelse.

140 Hvad angår påstanden om, at sagsøgeren ikke havde kendskab til de pågældende regler, bemærkes, at støttemodtagende virksomheder ikke under henvisning til deres størrelse kan fritages fra forpligtelsen til at holde sig underrettet om fællesskabsrettens regler, da denne i modsat fald ville miste sin effektive virkning (Rettens dom af 15.6.2000, forenede sager T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97 — T-607/97, T-1/98, T-3/98 — T-6/98 og T-23/98, Alzetta m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 172, præmis 172, og af 29.9.2000, sag T-55/99, CETM mod Kommissionen, Sml. II, s. 3207, præmis 127).

141 Heller ikke den omstændighed, at sagsøgeren ikke blev underrettet af de nederlandske myndigheder om forløbet af den administrative procedure — forudsat dette i øvrigt kan anses for godtgjort — kan langt fra betragtes som en ekstraordinær omstændighed, der kunne skabe en berettiget forventning hos selskabet om støttens lovlighed (dom i sagen CETM mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 140, præmis 127).

142 Sagsøgeren har heller ikke gjort gældende, at Kommissionen havde givet selskabet konkrete tilsikringer, der kunne give selskabet en berettiget forventning om, at den pågældende støtte var lovlig (Rettens dom af 31.3.1998, sag T-129/96, Preussag Stahl mod Kommissionen, Sml. II, s. 609, præmis 78, og af 5.6.2001, sag T-6/99,

ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi mod Kommissionen, Sml. II, s. 1523, præmis 185). Det fremgår derimod af beslutning C 17/90 (ex N 88/90) af 14. december 1990, at Kommissionen havde til hensigt at begrænse godkendelsen af BPM-ordningen til perioden 1990-1994, hvorved det præciseres, at den havde til hensigt efterfølgende at vedtage en holdning, der skulle modsætte sig alle nye støtteprojekter, som Nederlandene påtænkte. Ved skrivelse af 21. august 1995 havde Kommissionen endvidere opfordret Nederlandene til at anmelde hver enkelt støtte tildelt i henhold til BPM-ordningen efter den 31. december 1994 til Kommissionen.

143 Hvad angår argumentet om, at de nederlandske myndigheder klart havde angivet i et dokument med overskriften »Toelichting voor de Staatscourant betreffende wijziging d.d. 13. oktober 1994«, at støtteansøgninger indgivet før den 1. januar 1995 ville blive behandlet inden for rammerne af BPM-ordningen, og at de var omfattet af Kommissionens godkendelse, bemærkes, at de nederlandske myndigheders eventuelle falske forhåbninger herom, selv om Kommissionen ikke var blevet oplyst herom, under ingen omstændigheder kan påvirke lovligheden af den anfægtede beslutning. Dersom dette blev anerkendt, ville bestemmelserne i artikel 87 EF og 88 EF blive berøvet deres effektive virkning, idet de nationale myndigheder med udgangspunkt i deres egen ulovlige adfærd eller forsømmelighed kunne ophæve den effektive gennemførelse af de beslutninger, Kommissionen har truffet i medfør af disse traktatbestemmelser (jf. i denne retning Domstolens dom af 20.9.1990, Kommissionen mod Tyskland, nævnt ovenfor i præmis 135, præmis 17, og af 14.1.1997, sag C-169/95, Spanien mod Kommissionen, Sml. I, s. 135, præmis 48, generaladvokat Sir Gordon Slynns forslag til afgørelse til Domstolens dom af 24.11.1987, sag 223/85, RSV mod Kommissionen, Sml. s. 4617, på s. 4617, 4639 og 4652).

144 Hvor beklagelige de end måtte være, kan de fejlagtige oplysninger givet af de nederlandske myndigheder i deres meddelelse af 13. oktober 1994 ikke skabe en berettiget forventning hos sagsøgeren over for Kommissionen.

145 Hvad angår varigheden af den administrative procedure bemærkes, at det grundlæggende krav om retssikkerhed hindrer, at Kommissionen i det uendelige kan udsætte udøvelsen af sine beføjelser (Domstolens dom af 14.7.1972, sag 52/69, Geigy mod Kommissionen, Sml. 1972, s. 225, org.ref.: Rec. s. 787, præmis 21, og dommen i sagen Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 140). I dom af 24. november 1987, i sag 223/85, RSV mod Kommissionen (Sml. s. 4617), har Domstolen fastslået, at når Kommissionen i forbindelse med en statsstøtte, som ydes til dækning af yderligere udgifter til foranstaltninger, som der allerede er ydet en godkendt støtte til, ikke har haft behov for at foretage indgående undersøgelser, og den først har vedtaget beslutningen om, at støtten er uforenelig med fællesmarkedet og skal ophæves, 26 måneder efter anmeldelsen af støtten, foreligger der en forsinkelse, som hos støttemodtageren kan give anledning til en berettiget forventning, der er til hinder for, at Kommissionen pålægger de nationale myndigheder at kræve støtten tilbagebetalt.

146 Det må derfor undersøges, om Kommissionen i det foreliggende tilfælde har reageret med overdreven langsommelighed.

147 Gennemgangen af sagen fører til, at anbringendet om at Kommissionen har reageret med overdreven langsommelighed, må forkastes. Da Kommissionen havde modtaget flere klager over støtte tildelt af de nederlandske myndigheder efter den periode, der er omfattet af beslutningen om forlængelse, tog Kommissionen således straks kontakt til de nederlandske myndigheder herom. Kommissionen indledte den 21. august 1995 en drøftelse med myndighederne vedrørende fem ens tilfælde af støtte, som myndighederne havde angivet, at de var i færd med at undersøge. I denne forbindelse opfordrede Kommissionen de nederlandske myndigheder til at anmelde ethvert tilfælde af anvendelse af BPM-ordningen efter den 31. december 1994. Den omhandlede støtte blev meddelt sagsøgeren ved en meddelelse om tildeling af støtte af 21. december 1995 og blev udbetalt ved flere deludbetalinger mellem den 23. april 1996 og den 3. oktober 1997, uden at Kommissionen blev underrettet herom. Da Kommissionen havde modtaget en ny klage vedrørende en lignende støtte tildelt et andet selskab i

december 1997, anmodede den ved skrivelse af 22. januar 1998 og to påmindelser af 15. april og 29. juli 1998 om yderligere oplysninger fra de nederlandske myndigheder. Kommissionen fik først formelt kendskab til eksistensen af den omhandlede støtte efter skrivelsen fra de nederlandske myndigheder af 6. august 1998, hvorved disse fremsendte en liste over projekter, som havde fået tildelt støtte på tidspunkter, som ikke forekom at være i overensstemmelse med beslutningen om forlængelse. Efter at have gennemgået hele sagen fremsendte Kommissionen den 15. juli 1999 et pålæg til de nederlandske myndigheder i henhold til artikel 10, stk. 3, i forordning nr. 659/1999, og efter at have modtaget ufyldestgørende oplysninger fra myndighederne den 12. og den 19. oktober 1999, indledte Kommissionen ved skrivelse af 17. maj 2000 den formelle undersøgelsesprocedure efter artikel 88, stk. 2, EF vedrørende de seks tilfælde af støtte, der var tildelt efter udløbet af BPM-ordningen. Kommissionen vedtog endelig den anfægtede beslutning den 13. december 2000.

148 Det følger af de foregående bemærkninger, at sagsøgeren ikke kan gøre gældende, at Kommissionen har reageret med overdreven langsommelighed.

149 Det sjette anbringende bør derfor forkastes.

Det syvende anbringende vedrørende tilsidesættelse af retten til kontradiktion

Parternes argumenter

150 Sagsøgeren har efter at have anført, at de nederlandske myndigheder har givet utilstrækkelige oplysninger, gjort gældende, at Kommissionen kunne og burde have anmodet de berørte virksomheder om at bevise, at betingelserne for anvendelsen af rammebestemmelserne for statsstøtte til SMV eller rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse var opfyldt.

151 Sagsøgeren har i replikken ikke benægtet, at de berørte parter er blevet informeret ved offentliggørelsen af meddelelsen i EF-Tidende, som selskabet imidlertid har anført ikke at have været bekendt med. Sagsøgeren er af den opfattelse, at det er umuligt og endog absurd at kontrollere EF-Tidende dagligt. Selskabet har tilføjet, at Nederlandene burde have informeret selskabet om Kommissionens hensigter.

152 Kommissionen har bestridt disse argumenter.

Rettens bemærkninger

153 Dette anbringende rejser i det væsentlige samme spørgsmål, som allerede er behandlet i præmis 38 ovenfor, og må derfor forkastes af samme årsager, som fremgår af præmis 40-48 ovenfor.

Sagens omkostninger

154 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Sagsøgeren har tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Anden Udvidede Afdeling)

1) **Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber frifindes.**

2) **Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.**

Forwood Pirrung Mengozzi

Meij Vilaras

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. januar 2004.

H. Jung

Justitssekretær

N.J. Forwood

Afdelingsformand